

DIN NOU DESPRE CIORAN. CONSECVENȚE ȘI INCONSECVENȚE ÎNTRE VIAȚĂ ȘI OPERĂ

MARIUS DOBRE

Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române

Again, on Cioran. Consistencies and Inconsistencies Between Life and Work.

In the following, I will comment on some episodes that reveal consistencies or inconsistencies between the life and work of Emil Cioran, related to issues such as life, birth, suicide, philosophy, religious faith, resuming especially his testimonies, which I have also referred to on other occasions when I discussed philosophical issues of Cioran's work (more precisely, I will analyse again certain passages from Cioran's work that I believe to be important for discussing some of the aforementioned issues). Thus, the key question here is: Did Cioran really live his philosophy, even partially?

Keywords: philosophy, life, birth, suicide, faith, literary success.

Emil Cioran este unul dintre puținii gânditori care discută în eseurile sale probleme personale, trăiri, sentimente proprii, e drept, nefiind prea precis, adică neindicând cu mare precizie contexte de viață sau persoane (de multe ori folosește inițiale pentru a face referire la o persoană sau alta; doar când discută pe larg idei filosofice se înduplecă să ne ofere și niște nume). Cumva, Cioran te obligă să te gândești și la viața sa, la trăirile sale cotidiene, nu doar la ideile sale. Poate și de aceea numeroșii săi comentatori au pus deseori în prim plan problema raportului dintre viața și opera gânditorului român autoexilat la Paris. Ar mai fi și preferința unora pentru picanterii, nu trebuie exclus nici acest aspect. Însă ca principal motiv pentru discutarea acestei probleme se detașează desigur cel legat de unele așa-zise inconsecvențe descoperite de unii comentatori între viață și operă, la un gânditor ce a arătat o anume consecvență pe parcursul operei în susținerea unor idei; asemenea idei nu le-am mai regăsi apoi și în viața sa obișnuită, cea de zi cu zi, așa cum s-a văzut și în multe alte cazuri de gânditori din istoria filosofiei sau a literaturii.

În cele ce urmează, vom comenta la rândul nostru unele episoade care relevă consecvențe sau inconsecvențe între viața și opera lui Emil Cioran, legate de probleme precum viața, nașterea, sinuciderea, filosofia, credința religioasă, reluând îndeosebi mărturiile lui, mărturii pe care le-am mai utilizat și cu alte ocazii când am dezbătut chestiuni filosofice ale operei cioraniene (mai exact, reluăm anumite pasaje din opera lui Cioran cu care am lucrat de-a lungul timpului și care ne-au părut exponențiale în discutarea unei probleme sau alta). Astfel, întrebarea-cheie aici este: și-a trăit Cioran filosofia, fie și parțial?

Însă oricine discută probleme legate dintre raportul viață-operă trebuie să ia seama că Emil Cioran nu scrie sau nu vorbește doar despre sentimentele sau trăirile sale de lungă durată (care sunt demne de luat în considerare în vederea raportului viață-operă, întrucât au relevanță în timp), ci și despre trăirile, senzațiile sale dintr-un anumit moment, care uneori sunt în opoziție cu trăirile și senzațiile din alt moment, ceea ce creează impresia că autorul se află într-o permanentă stare de nehotărâre, de incertitudine, într-o permanentă contradicție. Dar așa sunt stările de moment la orice om (acum ești trist, peste un timp te bucuri), deci nehotărârea, incertitudinea sau contradicția apar în mod obișnuit atunci când ne descriem stările de moment. Unul dintre „păcatele” lui Cioran, cel puțin pentru filosofii cu pretenția logicității discursului, este că își nota stările cu sinceritate și ele apăreau câteodată și în cărțile sale, nu doar în jurnale (în cazul lui, în *Caiete*). Ele trebuie interpretate ca stări de moment, iar receptarea lor nu ar trebui să creeze dificultăți mari; de aceea, noi am fost în dezacord cu opinia că asimilarea „mesajului cioranian se soldează cu consecințe paradoxale”, fiind exerciții de gândire „hrănite din contrarietăți” și nu pot „lucra într-un singur sens, oricare ar fi el”¹. Și, tot pe această direcție, utilizarea paradoxului ca mijloc stilistic creează confuzie în rândul cititorilor, pare că autorul se contrazice tot timpul, dar, la Cioran, paradoxul are doar un rol stilistic (de a încânta expresiv cititorul, de a-l impresiona sau chiar șoca printr-o întorsătură de situație). Prin urmare, în demersul urmăririi consecvențelor și inconsecvențelor între opera și viața lui Cioran trebuie urmărite aspectele relevante pe termene mai lungi.

*

Prima inconsecvență, sesizată și de noi în altă parte², este legată de viziunea lui Cioran asupra filosofiei. În teorie (a se citi în anumite capitole din cărțile sale, dintre care se detașează cele intitulate chiar „Despărțirea de filosofie”, unul în *Cartea amăgirilor*, altul în *Tratatul de descompunere*), respinge filosofia ca fiind străină de viață, de trăire (mai ales în forma cea mai dramatică de trăire, suferința), fidelă cum este rațiunii reci, seci, impasibilă ordonatoare de real. În fapt, impresia noastră este că avea o vastă cultură filosofică și se folosea de ea în conversațiile obișnuite, așa cum remarcă unii dintre cei care l-au cunoscut, deși nu cita prea des pe marii filosofi. Se poate spune chiar că își încânta auditoriul cu bogata sa cultură filosofică, pe lângă faptul că era o persoană plăcută, cu care merita să îți „pierzi” timpul conversând.

În plus, atunci când nești filosofia, în scris sau în viață, faci de fapt tot filosofie, cel puțin după spusele lui Aristotel, care a atras atenția asupra atitudinii negatoare ce presupune tot o poziție filosofică. Impresia noastră este că el a iubit filosofia până la capăt, avea educație universitară filosofică, era mediul său de desfășurare și

¹ Sorin Vieru, „Continentele insomniei”, în *Secolul XX*, nr. 328–329–330, p. 17.

² A se vedea Marius Dobre, *Les certitudes d'un sceptique – Emil Cioran*, Iași, Editura Junimea, 2013, p. 28.

se mișca în ea precum peștele în apă, pentru a folosi o expresie plastică. Și spunem asta întrucât iubea ideile, îi plăcea să comenteze felurite idei ce aparțineau filosofiei, chiar dacă nu aparțineau exclusiv filosofiei. Să nu uităm că a avut momente când ne îndemna să luăm în considerare exclusiv ideile sale, nu stilul său strălucitor, să trecem peste perdeaua stilistică și să-i înțelegem ideile din spatele acesteia: „Se vorbește despre «stilul» meu. Dar stilul meu nu mă interesează deloc. Am ceva de spus, o spun și de contat contează ceea ce spun; modul în care o spun e secundar. Idealul ar fi să scriem fără stil; mă străduiesc să o fac și am să reușesc. Numai gândul contează. Restul e pentru făcătorii de literatură”³. Observăm că în această notă de jurnal se detașează chiar de autorii de literatură, deși nu protestase niciodată împotriva etichetei de scriitor pe care i-o puneau criticii literari, tocmai datorită exprimării sale plastice. Din acest episod tragem concluzia că voia să fie privit mai mult decât un simplu scriitor: dacă nu strict ca un filosof, măcar ca un gânditor în genere. Și da, filosofia pare a fi o boală incurabilă... Oricât ai străluci în exprimare, tot gândul din spatele exprimării te interesează...

Și dacă acceptăm ideea că Emil Cioran promova o filosofie sceptică, atunci el rămâne un filosof, în ciuda declarațiilor sale ostile la adresa filosofiei și în ciuda faptului că el însuși se intitula un sceptic nedesăvârșit, incomplet (încerca să fie sceptic, susținea el, dar nu reușea să ajungă la nivelul unui Pyrrhon, de exemplu, așa cum încerca să fie și un credincios, măcar budist, dar nu reușea). Deci, dacă îl vom considera măcar un sceptic moderat, așa cum l-am considerat noi la un moment dat, atunci folosește o anumită manieră de filosofare, una prin care contestă, neagă teze considerate de regulă afirmativ-optimiste. Interpretarea noastră a filosofiei cioraniene merge în direcția recunoașterii poziției sceptice a lui Cioran; el procedează evident în manieră sceptică atunci când judecă o problemă. Scepticul arată că o teză și opusa ei sunt la fel de valabile, de aceea trebuie să ne îndoim că vom putea obține un adevăr; dar, de obicei, scepticul înfățișează doar opusul unei teze cunoscute, afirmate de un filosof sau altul, motiv pentru care el apare unora drept nihilist, când, de fapt, el vrea să demonstreze că și teza opusă este la fel de puternică. Așa procedează și Cioran: de regulă, arată opusul unei teze, ca oricare sceptic din vremurile antice; de exemplu, o teză cunoscută în filosofia istoriei este cea prin care se susține progresul în istorie sau existența unui sens ascendent; Cioran vine cu opusul acestei teze: istoria nu are un sens ascendent, nu este un progres, ea este o simplă desfășurare de evenimente. Și, în plus, cum am mai spus în altă parte, dacă luăm ca axiomă scepticismul, toate celelalte decurg unele din altele – concepția despre viață, naștere, moarte, istorie, Dumnezeu etc.⁴

Dar se arăta el un sceptic și în viața de zi cu zi? Și da, și nu, conform mărturiilor celor ce l-au cunoscut îndeaproape. Sigur, dacă era provocat chiar pe tema scepticismului, nu își dezmințea ideile, iar interviurile, pe care le putem considera

³ Emil Cioran, *Caiete III. 1969–1072*, București, Editura Humanitas, 2003, p. 298.

⁴ Marius Dobre, „Une esquisse sur la philosophie de Cioran”, în *Revue roumaine de philosophie*, Tome 65, nr. 1, 2021, pp. 7–14.

tot un fel de conversații, dovedesc acest fapt. Prin comparație, Pyrrhon, se pare, a dus o viață conformă cu ideile sale; urmare a suspendării judecății, el recomanda viața indiferentă, liniștea, și s-a spus despre el că mai degrabă prefera să practice scepticismul decât să argumenteze în favoarea acestuia⁵.

În rest, Emil Cioran avea un comportament de om normal, obișnuit, răspundea cu politețe provocărilor. Avea chiar plăcerea întâlnirilor cu prietenii și nu ezita să răspundă scrisorilor de tot felul. Aici s-ar putea vorbi despre altă inconsecvență, una legată de mizantropia de care făcea dovadă uneori în aforismele sale, direct sau indirect; într-adevăr, mizantropia rezultă din concepția sa generală asupra omului și vieții: incapabil să creeze un cadru satisfăcător de trai în această lume, omul este o ființă imperfectă, demnă de dispreț. Dar oare mizantropia lui nu avea și o latură bună? Arătându-i omului statutul său de ființă imperfectă, nu cumva îl ajuta, nu îl îndemna tacit să se corijeze, să devină mai bun? În această interpretare, inconsecvența se transformă în consecvență: Cioran iubea oamenii, tocmai de aceea îi „biciuia”, din nou paradoxal, dar era în stilul lui, stilul unui scriitor care iubea paradoxul (și să recunoaștem, prin paradox, scrisul său ne-a cucerit iremediabil). Iar pe cei pe care îi iubea cel mai mult, pe români, îi biciuia cel mai tare, după cum dovedesc pasajele bine cunoscute din *Schimbarea la față a României* sau din *Ispita de a exista*. Iar altele se vedea capabil și de compasiune: a se vedea episodul din 1970, când inundațiile devastaseră România („o țară lovită de Natură și de Istorie”) și când el a mers să ducă „niște lucruri” la ambasadă⁶.

*

Dar ce însemna viața în genere pentru Cioran? Viața pe acest Pământ nu este nimic altceva decât un proces de producere și distrugere a unor forme materiale și biologice. În cadrul acestui proces, natura nu creează, nu este fecundă în sens pozitiv, ci urmează o devenire fără o direcție ascendentă, este o „demonie” a producerii și distrugerii; procesul este imanent și irațional⁷. În acest context, omul este o ființă rătăcită, căzută din starea edenică într-un haos de neînțeles, o ființă ce „digeră” greu demonia devenirii; viața omului devine o tragedie, un traseu prin devenire plin de suferință, de durere. Cioran percepe viața ca pe o îndelungă agonie și se naște sentimentul de disperare în fața vieții. Și atunci cum să îți găsești locul în această lume? Sau, revenind la tema eseului de față, cum și-a găsit Cioran locul în această lume străină și rece?

A disperat Cioran cu adevărat în fața vieții? A deznădăjduit? S-a simțit învins? A suferit? După mărturiile sale, încă din adolescență, când a apărut insomnia sau ceea ce el a numit „conștiința fără întrerupere”, conștiința amplificată, a realizat ce

⁵ Victor Brochard, *Les sceptiques grecs*, Paris, 1887, republicată în facsimil de Hachette Livre și BnF, 2012, p. 96.

⁶ Emil Cioran, *Caiete III*, p. 181.

⁷ Vezi și Emil Cioran, „Iraționalul în viață”, în vol. *Singurătate și destin*, București, Editura Humanitas, 1991, pp. 80, 81 ș.u.

se întâmplă pe fața Pământului, a devenit lucid, s-a trezit din înșelătoria optimistă, din iluzie și a îmbrățișat negația. Devine în tinerețe un om implicat în desfășurarea existenței, simte lucrurile, le interiorizează, lumea suferă în el⁸ (spune despre sine că face parte din categoria oamenilor care cuprind lumea în ei înșiși, spre deosebire de categoria celor ce văd lumea ca pe ceva exterior⁹).

Dar s-a observat această atitudine teoretică și în atmosfera cotidiană? Unii comentatori nu au ezitat a spune că și-a trăit viața cu voluptate, judecând, de pildă, după plăcerea vieții în societate, plăcerea vacanțelor la Dieppe sau plăcerea călătoriilor cu bicicleta în Franța sau în Spania. Și o recunoștea el însuși în anumite momente: de exemplu, aflăm, dintr-o notă de jurnal a lui Constantin Noica, că, la provocarea celui din urmă „Faptul că nu ți-ai pus capăt zilelor, după ce patruzeci de ani te-ai tânguit pentru nefericirea de a te fi născut, mă asigură că viața e totuși bună”, a răspuns „Mă, să n-o spui nimănui, dar *îmi place* viața”¹⁰. E greu de vorbit aici de consecvențe sau inconsecvențe, este evident că gusta micile plăceri ale vieții, dar nici nu era un hedonist de marcă în societatea pariziană. Și, da, cel puțin în perioada franceză a existenței sale, apărea mai degrabă ca un om retras, bucurându-se doar de lecturi, scris, întâlniri cu prieteni; ar fi vorba deci de o viață liniștită, asemănătoare cu cea pe care se spune că ar fi dus-o primul mare sceptic, Pyrrhon. Este cert, de asemenea, că a dus viața pe care a vrut să o ducă, refuzând acțiunea, implicarea adânc socială (măcar prin refuzul de a-și lua o slujbă); avem în acest sens mărturia lui dintr-o scrisoare către Bucur Țincu, prietenul din copilărie: „Am avut, mai mult decât oricine altcineva, exact viața pe care am vrut-o: liberă, fără constrângerile unei profesii, fără umilințe usturătoare și griji meschine. O viață *de vis* aproape, o viață de leneș, cum nu sunt multe în acest veac. Am citit mult, însă numai ce mi-a plăcut, și, dacă m-am străduit să scriu și eu cărți, efortul mi-a fost răsplătit de satisfacția că nu m-am abătut, în ele, nicio clipă de la ideile și gusturile proprii. Dacă sunt nemulțumit de ce am făcut, genul de viață pe care am dus-o, în schimb, nu mă nemulțumește. Și asta înseamnă enorm”¹¹. De aici rezultă că Emil Cioran s-a retras din zbuciumul existenței, preferând o stare de inacțiune ce îl proteja de neajunsurile și stresul unei vieți agitate, ale unei „devenirii demonice”.

*

În problema nașterii, se pare că avem o consecvență între teorie și faptă. După Cioran, dacă viața este o lungă agonie, este preferabil să nu ne naștem, să nu ajungem în existență. Nașterea este prima nedreptate din viața omului, primul pas către suferință și moarte, deci este un eveniment cu totul nefericit, în ciuda a tot ce

⁸ Idem, *Pe culmile disperării*, București, Editura Humanitas, 1990, pp. 173–175.

⁹ Idem, *Amurgul gândurilor*, București, Editura Humanitas, 1991, p. 46.

¹⁰ Constantin Noica, *Jurnal de idei*, București, Editura Humanitas, 1990, p. 200. Dialog confirmat și de Cioran în *Mărturisiri și anateme*, cu adăugirea că vorbele lui Noica l-au tulburat profund, chiar dacă au fost rostite de un optimist incurabil.

¹¹ Emil Cioran, *Scrisori către cei de-acasă*, București, Editura Humanitas, 1995, p. 321.

s-a spus despre el, că ar fi o șansă extraordinară, că ar fi o binecuvântare etc. Ivirea în lumea aceasta imperfectă este de fapt o nenorocire; cu o formulă șocantă a sa: „condoleanțe pentru naștere, felicitări pentru moarte”¹². Preferabil era, pentru Cioran, să nu ne naștem, să rămânem într-o stare de preexistență, o stare de infinită liniște, de non-manifestare, de „pură virtualitate”, de somn „fără început”¹³; oricum murim, la ce bun acest ocol inutil prin existență?¹⁴

Cioran nu a avut copii, a avut „fericirea de a muri fără urmași”¹⁵. Ar trebui să ne oprim și să spunem „No comment”, atât este de sugestivă această formulare. Însă ar fi păcat să nu redăm și niște explicații (din partea lui, evident): „Singurul lucru de care sunt mândru că l-am descoperit foarte devreme, înainte de douăzeci și unu de ani, e că nu trebuie să procreezi. De aici mi se trage groaza de căsătorie, de familie și de toate convențiile sociale. E o crimă să-ți transmiți tarele unei progenituri, silind-o astfel să treacă prin aceleași suferințe ca tine, printr-un calvar poate și mai cumplit decât al tău. Să dau viață unei ființe care să-mi moștenească nefericirile și bolile – asta n-am putut s-o accept niciodată. Părinții sunt cu toți niște iresponsabili sau niște asasini. Doar brutele ar trebui să procreeze. Mila te oprește să devii «genitor». Cuvântul cel mai atroce din câte cunosc”¹⁶.

*

Din cele spuse mai înainte rezultă clar că existența omului pe acest Pământ este departe de a fi o bucurie. Faptul că el a trăit totuși până la capăt, încercând să-și îndulcească propria existență, nu infirmă opinia sa că existența omenească nu este o bucurie. Dar tocmai aceasta i s-a mai reproșat: nu poți să susții că viața este o agonie și să trăiești liniștit peste 80 de ani, nu poți să faci elogiul sinuciderii și să-ți dai obștescul sfârșit ca orice om normal, e cumva aici o „lipsă de probitate”. Numai că acum inconsecvența este forțată. Cioran nu a recomandat niciodată sinuciderea ca soluție, deși a mărturisit că îi admira pe cei care au ales o asemenea rezolvare. El a vorbit tot timpul *doar* despre ideea de sinucidere care ne ajută, paradoxal, să ne ducem viața mai departe: „Născuți într-o închisoare, cu poveri pe umeri și în gânduri, n-am fi în stare să ajungem nici măcar până la sfârșitul unei singure zile, dacă puțința de a termina oricând cu toate nu ne-ar hotărî să o luăm iarăși de la capăt în ziua următoare... Lanțurile și aerul de nerespirat al acestei lumi ne răpesc totul, în afară de libertatea de a ne sinucide; și această libertate ne insuflă o forță și un orgoliu care înving poverile ce ne strivesc. (...) Ea ne ajută să îndurăm zilele și, încă și mai mult, nopțile; nu mai suntem săraci și nici zdrobiți de soarta potrivnică; dispunem de resurse supreme. Și chiar dacă nu le-am exploata niciodată și am termina cu viața dându-ne duhul după tradiție, măcar vom fi avut în renunțările

¹² Idem, *Caiete I*, București, Editura Humanitas, 2003, p. 277.

¹³ Idem, *Caiete II*, București, Editura Humanitas, 2003, p. 196.

¹⁴ Idem, *Despre neajunsul de a te fi născut*, București, Editura Humanitas, 1995, p. 155.

¹⁵ Idem, *Caiete III*, p. 11.

¹⁶ Idem, *Caiete I*, p. 135.

noastre o comoară: este oare bogăție mai mare decât sinuciderea pe care o poartă fiecare în sine?”¹⁷ În plus, în afara faptului că ideea de sinucidere ne redă demnitatea în fața umilințelor vieții, ea devine și un răspuns la marea nedreptate a nașterii: „De ce e sinuciderea o soluție? Pentru că e singurul răspuns personal la o naștere pe care nu am ales-o; un act personal opus unui act la care n-am avut nici o contribuție”¹⁸.

*

Un om cu asemenea viziune asupra vieții nu ar trebui să fie un om religios, un credincios. Totuși, există comentatori care sunt convinși că Emil Cioran era credincios, în ciuda a ceea ce scria despre Dumnezeu și despre penibila, „scandaloaasă” sa creație. O altă inconsecvență?

Pentru unii, faptul că mergea din când în când la Biserica Ortodoxă Românească din Paris reprezintă dovada supremă a credinței sale. Este, poate, un indiciu, dar nu dovada supremă. Să nu uităm că Biserica Ortodoxă din Paris era locul de întâlnire a românilor din capitala Franței și nu numai. Când se vorbește în presă despre această biserică, se amintește tot timpul că ea aduna comunitatea românească și o ținea unită, mai ales în timpul comunismului, și că aici veneau de sărbători români celebri din Paris (Eugen Ionescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Brâncuși etc.). Apoi, respectarea unor sărbători sau ritualuri religioase nu te face neapărat credincios, după cum nerespectarea lor nu te face ateu. Respectarea unor cutume sociale, fie ele și religioase, sunt firești pentru orice om, indiferent de credințele (necredințele) sale în viață. Așa interpretăm, de pildă, și urarea de Paște („Hristos a înviat!”) făcută părinților săi într-o scrisoare din 1947¹⁹.

În plus, este adevărat că Emil Cioran avea respect pentru fenomenul religios, că și-a dat seama că religia este o formă înaltă a spiritului uman și că ea are o importanță aparte în viața omului; următoarele două pasaje dau seamă de această atitudine: „Personal, cred că religia merge mult mai în adâncime decât orice altă reflecție a spiritului uman și că adevărata viziune a vieții este religioasă. Omul care n-a trecut prin religie și care n-a cunoscut tentația religioasă este un om vid”²⁰. „E limpede că Dumnezeu era o *soluție* (subl. ns.) și că nu se va găsi niciodată una la fel de mulțumitoare”²¹.

Asemenea rânduri au putut totuși păcăli unele spirite binevoitoare și dornice de a-l salva pe Cioran de focul iadului. S-a scris chiar un eseu intitulat „Cioran creștinul” (având ca autor un cunoscut teolog creștin-ortodox din zilele noastre), care consideră anumite pasaje în care Cioran se angajează într-un dialog fictiv cu

¹⁷ Idem, *Tratat de descompunere*, București, Editura Humanitas, 1992, p. 59–60, 61.

¹⁸ Idem, *Caiete III*, p. 157.

¹⁹ Idem, *Scrisori către cei de-acasă*, p. 21.

²⁰ „Despre revoluții și istorii”, interviu realizat de François Fejtő cu Emil Cioran, republicat în vol. *Convorbiri cu Cioran*, București, Editura Humanitas, 2004, p. 200.

²¹ Emil Cioran, *Despre neajunsul de a te fi născut*, p. 121.

Dumnezeu (dar din care rezultă de fapt tacit dezacordul său cu divinitatea) drept dovezi ale credinței lui creștine.

Emil Cioran era însă un necredincios. El se exprimă clar în acest sens și nu mai e nevoie să căutăm felurite reziduuri de credință în textele sale: „A existat tot timpul în mine un apel religios, de fapt *mistic*, nu religios. Îmi e imposibil să cred, dar în același timp mi-e imposibil să nu mă gândesc la credință. Tot timpul a existat în mine o tentație profundă de a crede, dar negația a fost mai mare decât orice. Am un fel de plăcere negativă și perversă a refuzului. M-am mișcat tot timpul între nevoia de credință și imposibilitatea de a crede. Din cauza asta m-au interesat atât de mult ființele religioase, sfinții, cei care, având tentația, au mers până la capăt”²².

După Cioran, cum să credem într-un Dumnezeu care și-a greșit opera (adică această lume creată de el)? Judecând după calitatea creației, Dumnezeu nu poate fi bun, este un simplu demiurg nepriceput în alcătuirea operei sale, deci unul „rău”, așa cum de altfel s-a exprimat chiar în titlul uneia dintre cărțile sale²³, căci nu te apuci să fabrici o lume dacă nu ești sigur că va ieși ceva bun. Cel puțin în creștinism, toată această afacere a creației divine, susținută de o doctrină teologică eronată în multe puncte (monoteismul intolerant, vina păcatului originar, condamnarea omului prin ideea de păcat în genere etc.), face totul mult mai crud pentru bietul om²⁴.

Cioran este deci un necredincios dintr-o specie aparte, diferită de specia ateilor sau de cea a agnosticilor. El e de acord în principiu că există Dumnezeu, doar că el nu poate crede în el – pare a fi sensul autentic al termenului „necredincios”. Presupunem că formula prin care el și-ar ilustra cu succes necredința ar putea fi „Dumnezeu există, dar eu nu pot crede în el”; nu ar fi de exclus nici formula „Nu pot crede într-un Dumnezeu rău” (sau, conform exprimării unui redactor italian de ziar care punea un titlu la o recenzie asupra cărții *Demiurgul cel rău*, „Dumnezeu există, dar e mai rău decât noi”).

*

Pentru final, am păstrat întrebarea: a fost sau nu Cioran un autor avid de glorie, un autor interesat de succes literar? Cel puțin un episod din seria întâlnirilor lui cu bătrânul Gallimard (episodul în care îi propune directorului editurii să fie editat și în colecția de buzunar) sugerează că ar fi vrut să existe o metodă sau o inițiativă din partea editurii prin care să crească tirajul cărților sale și deci și vânzările ce ar fi adus cu ele și o popularitate mai mare (oferate la un preț mai mic, specific colecției de buzunar, cărțile s-ar fi putut vinde mai bine).

Dar mai toate declarațiile și atitudinile sale publice conduc mai degrabă către răspunsul că nu a căutat succesul, că se bucura să rămână un „ilustru necunoscut”,

²² Gabriel Liiceanu, *Apocalipsa după Cioran (trei zile de convorbiri – 1990)*, București, Editura Humanitas, 1995, pp. 114–115.

²³ A se vedea Emil Cioran, *Demiurgul cel rău*, București, Editura Humanitas, 1995, pp. 8–9.

²⁴ A se vedea Emil Cioran, *Demiurgul cel rău*, pp. 27–29 sau „Creștinismul și scandalul pe care l-a adus în lume”, în vol. *Singurătate și destin*, pp. 296–299.

conform convingerii sale că viața inactivă, liniștită, retrasă este preferabilă unei vieți de succes, plină de oameni în jur, agitată, încărcată. La numeroasele declarații de acest tip se adaugă și refuzul unor premii literare (cu excepția unuia). Confortul anonimului (anonimat este mult spus, dar e un termen folosit de el însuși când discută acest subiect; de fapt, Cioran era cunoscut în mediile literare franceze, iar în cele românești, nu mai vorbim) era preferabil gloriei cu tot ce presupune ea. O notă de jurnal este edificatoare în această problemă, ea ne arată că Emil Cioran a jinduit la un moment dat la succes, dar a realizat în cele din urmă că este mai avantajos anonimul²⁵: „Nimic nu seamănă mai mult cu neantul decât gloria la Paris! Nu-mi vine să cred că am râvnit și eu la asta. Sunt însă lecuit pe vecie. E singurul progres adevărat cu care pot să mă laud după atâția ani de băjbâieli, de eșecuri și de dorință. Să mă străduiesc întru anonim, să fac eforturi de a nu ieși în față, să rămân în umbră și obscuritate – e singurul meu țel”. Odată cu sau după această „revelație”, Cioran nu mai face nimic pentru a convinge publicul să-i cumpere cărțile, nu face niciun fel de publicitate, refuză multe interviuri etc.

De unde această lipsă de receptare atât de lung timp? (Din anii 80, tirajele cărților sale cresc, în bună legătură cu popularitatea autorului; punctul de vârf pare a fi anul 2011, când Gallimard îl republică în colecția „Bibliothèque de la pléiade”, pe „hârtie de Biblie”, cum se spune.) Ar fi vorba, conform lui Cioran însuși, despre faptul că el nu este „pe linie”, că nu gândește natural-optimist ca majoritatea ființelor umane²⁶: „Dacă scrierile mele nu au niciun ecou, e pentru că nu răspund nevoilor contemporanilor mei. Sunt prea subiective, adică inoportune. Căci eu nu merg odată cu valul, nu aparțin epocii decât prin frenezie. Apoi, eu nu propun nicio iluzie; or, oamenii nu se adună în jurul unui mesaj lucid până la nimicire”.

Iar când a refuzat premiile literare a fost nevoit să fie consecvent cu ideile expuse în cărțile sale, pentru a nu cădea în ridicol; nu poți să promovezi negația, scepticismul și apoi să fii recompensat pentru demersul tău; sau, cu celebrele sale vorbe, „nu poți să scrii o carte precum *Neajunsul de a te fi născut* și apoi să încasezi un premiu literar”.

²⁵ Idem, *Caiete I*, p. 73.

²⁶ Idem, *Caiete II*, p. 177.

